

Nr 34.

Av herr **Elisson**, m. fl., med förslag till förordning angående utförelsebevis för råg och vete.

Redan på hösten 1922 fann dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet förhållandena på den svenska spannmålsmarknaden så anmärkningsvärda, att han lät tillkalla de sedermera s. k. spannmålsmarknadssakkunniga för att utreda hithörande förhållanden och, därest så funnes påkallat, avgiva förslag till åtgärder för ernående av ökad avsättning av svensk brödsäd. I sitt år 1923 avgivna betänkande hava dessa sakkunniga påvisat, hurusom de svenska spannmålstullarna efter kriget varit nästan helt verkningslösa, särskilt under de årstider, då lantmännen haft någon spannmål att avyttra. Sålunda hava de sakkunniga konstaterat, att prisskillnaden mellan vete och råg med samma hektolitervikt i Malmö och Köpenhamn under ifrågavarande årstider uppgått till följande belopp:

		<i>Vete.</i>		Skillnad	
		Malmö	Köpenhamn	kronor	i % av tullen
1904—1913			+ 2,99	80 %
1921	Sept.—dec.	22,83	20,15	+ 2,68	37 %
1922	Jan.—april	21,30	20,42	+ 0,88	12 %
	Sept.—dec.	17,66	17,52	+ 0,14	4 %
		<i>Råg.</i>			
1904—1913			+ 2,37	64 %
1921	Sept.—dec.	22,76	20,98	+ 1,78	25 %
1922	Jan.—april	21,80	20,07	+ 1,73	24 %
	Sept.—dec.	16,11	16,36	— 0,25	7 %

Enligt senare noteringar har prisskillnaden mellan svensk och dansk spannmål uppgått till följande belopp:

		<i>Vete.</i>			
1923	Jan.—april	20,26	18,46	+ 1,80	48 %
	Sept.—dec.	17,63	15,61	+ 2,02	55 %
1924	Jan.—april	17,45	16,89	+ 0,56	15 %
	Sept.—dec.	26,02	22,86	+ 3,16	85 %
1925	Jan.—april	28,48	25,64	+ 2,84	77 %
	Sept.—dec.	20,08	19,36	+ 0,72	19 %

Råg.

1923	Jan.—april	17,29	17,55	— 0,26	— 7 %
	Sept.—dec.	15,17	14,60	+ 0,57	15 %
1924	Jan.—april	15,60	14,84	+ 0,76	21 %
	Sept.—dec.	24,69	21,55	+ 3,14	85 %
1925	Jan.—april	27,22	23,94	+ 3,28	89 %
	Sept.—dec.	17,00	14,96	+ 2,04	55 %

Det framgår av dessa tablåer, att under hela denna tid spannmålstullen blott efter missväxtåret 1924 kommit producenterna tillgodo i en utsträckning jämförlig med vad fallet var före världskriget. Under de övriga åren har tullen utnyttjats allenast till i medeltal 27 % för vete och 18 % för råg, mot resp. omkring 80 % och 64 % före världskriget.

Under senare delen av förlidet år med dess rika skörd hava missförhållandena i fråga om den svenska spannmålstullens effektivitet framträtt med betydande styrka. Härtill har ytterligare medverkat den synnerligen starka konkurrens på den svenska marknaden, som under denna tid utövats av tyska råg- och veteexportörer och som berott på de inre förhållandena i Tyskland och som främjats av den, på sätt nedan förmåles, från den 1 oktober 1925 återinförda anordningen med utförselbevis. Till belysning av de dåtida prisförhållandena framlägges följande tablå över priserna å svensk och tysk brödsäd, grundad på de av Sveriges Allmänna Lantbrukssällskap under hösten 1925 satta noteringarna. Härvid må erinras om, att den i noteringarna avsedda tyska brödsäden icke varit av bättre utan, särskilt i fråga om rågen, snarare av lägre kvalitet än den noterade svenska säden.

Vetepriser:

	Svenskt	Tyskt (cif) svensk hamn exkl. tull		Skillnad
Augusti 21,73	22,75	kr. — 1,02	— 28 + av tullen
September 20,07	19,57	+ 0,50	14 %
Oktober 19,56	18,51	+ 1,05	28 %
November 20,50	20,33	+ 0,17	5 %
December 23,00	22,62	+ 0,38	10 %

Rågpriser 1925:

Augusti	18,28	16,62	+ 1,66	45 %
September	16,84	14,47	+ 2,37	64 %
Oktober	16,29	13,24	+ 3,05	82 %
November	16,54	13,39	+ 3,27	88 %
December	17,59	14,61	+ 2,98	81 %

Av tablån framgår sålunda, att priset å svenskt vete legat över priset å tyskt vete cif svensk hamn, exklusive tull, med i medeltal endast kr. 0,22 och priset å svensk råg över priset å tysk med i medeltal kronor 2,67.

Framhållas må också, att det svenska rågpriset stått ungefärligen nere

vid fodervärdesgränsen och på den grund hållit sig anmärkningsvärt högre än priset på tysk råg, beräknat cif svensk hamn, exklusive tull. Då i fråga om rågen av tablån synes framgå ett jämförelsevis starkt utnyttjande av tullen, är detta följaktligen vilseledande, i det att samma skillnader mellan svenska och tyska rågpriser, som i tablån angivas, skulle hava förefunnits, även om icke någon tull uppburits.

De framlagda data visa, hurusom spannmålstullen, alltsedan 1921 års skörd fördes i marknaden, i väsentlig utsträckning varit verkningslös, särskilt med avseende å vetepriset. Vid jämförelse mellan de svenska brödsädspriserna och importpriserna å ena sidan under tiden 1904—1913 och å andra sidan under försäljningssäsongerna alltsedan hösten 1921 framstår det som ett ovederläggligt faktum, att de svenska brödsädspriserna, särskilt vetepreiserna, varit förhållandevis lägre under den senare perioden än under den förra. Denna spannmålstullens minskade verkningsgrad har uppenbarligen den betydelsen, att tullsystemet, betraktat såsom solidaritetssystem, sönderbrutits. För dem, som av önskan att bibehålla den ursprungliga solidaritetstanken som grund för tullsystemet, avböjt förslag såväl om höjningar som sänkningar av tullar, ligger häri bjudande skäl att medverka till att spannmålstullen, i den mån det sig göra låter, återställes till samma verkningskraft som före kriget. Hänsynen till realiteter kräver detta.

Beträffande orsakerna till den underbetalning av svensk brödsäd, som sålunda faktiskt äger rum, framhålla de spannmålsmarknadssakkunniga, att de svenska kvarnarna — på grund framför allt av lantmännens kraftiga utbud och nödtvång att sälja till de inhemska avnämarna — lyckats så utnyttja situationen, att de kunnat upphandla svensk brödsäd till sådana priser, som kvarnar med hänsyn till mjölpris, importpris och andra driftskostnader funnit sig vilja betala.

I Band XXV av tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden, innehållande handels- och prisöversikterna rörande spannmål, 10:de kapitlet, framläggas ytterligare undersökningar över dessa frågor. Härvid betonas vilken betydelse för prisbildningen, som måste hava följt därav, att den inhemska produktionen av såväl vete som råg under efterkrigsåren i vida högre grad än under förkrigsåren fyllt landets behov av dylik säd. Utvecklingen i detta avseende framgår av följande ur nämnda källa hämtade tablå:

»Den inhemska produktionens procentuella andel av konsumtionen.»

	Vete %	Råg %
1906/1913	51	88
1920	61	108
1921	76	107
1922	52	98
Medeltal 1920/1922	63	104

Beträffande rågen framhålles vidare, att den inhemska produktionen till följd av konsumtionens minskning efter kriget kommit därhän, att den

icke blott helt fyllt den inhemska konsumtionens behov utan till och med lämnat ett visst överskott för export, och beträffande vetet, att med hänsyn till behovet av sort-blandning i och för mjölkframställningen det totala konsumtionsbehovet icke till mer än $\frac{2}{3}$ kan tillgodoses av den inhemska produktionen, så att talen i ovanstående tablå följaktligen betyda, att den inhemska produktionen ökats därhän, att den kommit att giva nära nog full självförsörjning av vete. Härefter göres följande uttalande:

»Denna den inhemska produktionens ökade betydelse för konsumtionen har varit av fundamental vikt för prisbildningen på den svenska spannmålsmarknaden. Den har än ytterligare skärpt den redan tidigare kända överfyllnaden under höst och vinter av den inhemska spannmålsmarknaden och sålunda framkallat de prisdepressioner, som framträtt så skarpt denna tid på året. Det vill synas, som om man häri hade den väsentliga förklaringen till de svenska spannmålstullarnas bristande effektivitet under åren efter kriget. — — — — — Beträffande den av spannmålsmarknadssakkunniga uttalade uppfattningen, att de rika höstutbudet efter särskilt 1921 års rika skörd framkallat prisdepressionen må framhållas, att enbart riklig skörd icke enligt tidigare erfarenheter kan väntas medföra en så kraftig verkan härutinnan som fallet varit. Detta har nämligen icke inträffat efter bärgning av särdeles riklig skörd vid tidigare tillfällen. 1906 års veteskörd, exempelvis, belöpte sig till nära 182,000 ton mot cirka 138,000 ton i medeltal åren 1901—1905 och översteg alltså femårsmedeltalet med nära 32 %, men medförde icke någon kraftigare prisdepression för svenskt vete. 1921 års veteskörd översteg med cirka 33 % medelskörden under närmast föregående femårsperiod, med uteslutning dock av missväxtåret 1917.»

Det synes oss otvivelaktigt, att orsakerna till de skildrade missförhållandena på den svenska spannmålsmarknaden, härmed riktigt angivits. Den av spannmålsmarknadssakkunniga framhållna maktställning, som intages av de svenska storkvarnarna, i samband med den i ovan åberopade utredning klarlagda utvecklingen av den svenska produktionen har tillsammans fört därhän, att kvarnarna såsom ensamma köpare av svensk brödsäd, så länge ingen ekonomiskt antagbar möjlighet till export förefunnits, kunnat gent emot säljarna diktera priserna.

För att råda bot på dessa missförhållanden föreslago de spannmålsmarknadssakkunniga införande av ett system med utförselbevis för råg, vete och korn i enlighet med av generaltullstyrelsen utarbetat förslag.

Redan år 1923 fick riksdagen genom motion förslag härom sig förelagt till prövning. Sedan bevillningsutskottet avstyrkt motionen, blev den av riksdagen avslagen. Beträffande vete och råg upptogs förslaget sedan av Kungl. Maj:t och förelades genom proposition 1924 års riksdag, men även i detta förändrade skick föll förslaget om utförselbevis igenom. Samma utgång fingo vid 1925 års riksdag väckta motioner om försöksvis införande av utförselbevis för vete och råg under två därpå följande år.

Då vi nu, trots det att frågan om utförselbevis för brödsäd behandlats och avgjorts vid de tre närmast föregående riksdagarna, framlägga densamma till förnyad prövning av riksdagen, göra vi detta, dels därför att vid frågans tidigare avgörande vissa uppfattningar spelat in, vilka av tidens gång jävats, dels ock därför att vissa nya omständigheter inträffat, som synas oss böra i detta sammanhang beaktas. Så torde för mängen vid frågans tidigare behandling inom riksdagen den tanken hava spelat en stor roll, att den ogynnsamma prisrelationen mellan svensk och utländsk brödsäd huvudsakligen vore att återföra på tillfälliga omständigheter. Denna uppfattning framfördes av kommerskollegium i dess 1923 avgivna utlåtande över spannmålsmarknadssakkunnigas betänkande och låg som huvudgrund för att ämbetsverket icke tillstyrkte införandet av utförselbevis. Det må för övrigt erinras om att en av kollegiets ledamöter reserverade sig mot denna uppfattning och tillstyrkte genomförandet av spannmålsmarknadssakkunnigas förslag för en tid av tre år samt om att kommerskollegium i sitt utlåtande över 1906 års tulltaxekommittés förslag till tulltaxa, i vilket även visst förslag om utförselbevis för brödsäd var inrymt, tillstyrkt införandet av dylika utförselbevis. Sedan ovannämnda utlåtande avgavs, hava tre skördar saluförts, och av dessa hava 1923 och 1925 års mötts av samma ogynnsamma marknadsförhållanden, vilka, i jämförelse med vad fallet skulle varit, därest tullen haft samma verkningegrad som före kriget, vållat lantmännen stora förluster. Denna uppfattning om ifrågavarande prisdepressioner såsom tillfälliga och av övergående natur torde sålunda kunna betraktas såsom grundligen vederlagd av handelsernas gång.

Mot utförselbevisen har för övrigt anförts, att de skulle komma att verka prisförhöjande på mjölet och sålunda skada konsumenternas intressen. Då det emellertid icke är fråga om någon ändring av tullsatsen för mjöl, bibehåller världsmarknaden samma inflytande på den inhemska mjölmaknaden som förut, alldeles oberoende av om utförselbevisen beslutats eller ej. Det föreligger för den skull ingen som helst anledning att befara, att mjölpriserna till följd av införandet av utförselbevis skola komma att ligga högre i förhållande till världsmarknadspriserna än fallet var före världskriget. Därtill kommer att i och med konsumentkooperationens under senare åren timade övertagande av två storkvarnar konsumenternas intresse av en skälig prissättning å mjöl väl borde kunna anses bättre skyddat nu än tillförne.

Man har vidare stämplat utförselbevisen såsom exportpremier och dy-medelst vid dem, fast oberättigat, fästade något av det dåliga anseende, som i nationalekonomiens historia tillkommit dessa anordningar. Det må dock kunna anses ganska självklart, att detta är helt obefogat, då ju utförselbevisens nationalekonomiska verkningar både genom sin natur och sin stränga begränsning äro helt andra och betydelselösare än exportpremiernas.

Med avseende å den kritik av utförselbevisen, som grundar sig på antagandet, att eventuella gynnsamma verkningar av utförselbevisen endast

skulle komma en tredjedel av Sveriges jordbrukare till godo, under det att två tredjedelar skulle få olägenhet därav, nämligen de, som icke producerade brödsäd till avsalu, vilja vi understryka, att den synpunkt på frågan, som därmed anlagts, är fullständigt främmande för vårt tullsystems grunder och kan därför icke få läggas på en enstaka tullfråga. Den bygger för övrigt på uppgifter, som hämtats från en av tull- och traktatkommittén utgiven »utredning angående det svenska jordbrukets produktion samt saluöverskott av spannmål» av Höijer. Mot de i denna utredning verkställda beräkningarna angående antalet brukningsdelar, som hava brist eller saluöverskott av spannmål, hava emellertid starka invändningar gjorts, särskilt på grund av att däri gjorts ett icke tillräckligt grundat antagande av en årlig förbrukning av 225 kg. brödsäd per person för den jordbruksidkande befolkningen, vilket antagande lett till den otroliga slutsatsen, att av hela landets brödsädesskörd mera än tre fjärdedelar förbrukas inom jordbrukarehushållen och icke fullt en fjärdedel blir över för den övriga befolkningen. En ny utredning härav är begärd, men intill dess, att en sådan föreligger, må icke alltför långt gående slutsatser dragas av den redan verkställda.

Ytterligare har som skäl mot utförselbevisen anförts farhågor för att de huvudsakligen skulle verka höjande på rågpriserna. Då, såsom framgår av de av oss anförda statistiska uppgifterna, spannmålstullen mestadels vida bättre utnyttjas ifråga om rågen än ifråga om vetet, saknas uppenbarligen de primära förutsättningarna för att detta skall kunna bli fallet.

Det har även tidigare uttalats farhågor för att utförselbevisen skulle kunna komma att medföra handelspolitiska förvecklingar. Med hänsyn härtill vilja vi erinra om att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i kungl. propositionen till 1924 års riksdag angående utförselbevis för råg och vete meddelade, att företagna undersökningar givit vid handen, att ur traktatsynpunkt något hinder ej förefinnes mot utförselbevisens införande.

Sedan frågan om utförselbevis sist var uppe till behandling i riksdagen hava därjämte, som ovan nämnts, vissa omständigheter inträffat, vilka vi därjämte anse vara av den betydelse, att de i och för sig motivera, att förslaget om utförselbevis av riksdagen upptages till förnyad prövning.

Den 1 oktober 1925 återinförde Tyska riket utförselbevis, s. k. »Einfuhrscheine», som varit suspenderade sedan krigsutbrottet 1914. De nya tyska utförselbevisen avvika dock från de tidigare bl. a. därigenom, att de icke gälla såsom likvid vid införsel av mjöl och vissa kolonialvaror. De tyska utförselbevisen hava medfört en avsevärd export av brödsäd, vilken inom vårt land haft till följd en stark sänkning av importspannmålets pris, särskilt märkbar ifråga om råg, vars pris genom den tyska konkurrensen tvingats ned till fodervärdesgränsen. För att i görlig mån skydda de svenska spannmålsodlarna mot denna utländska konkurrens torde utförselbevis, på sätt tidigare föreslagits, varit det enklaste och snabbast verkande medlet. Tillfredsställande förhållanden på den svenska spannmålsmarknaden kunna enligt vår mening

icke uppnås med mindre än att försäljningsföreningar bildas mellan odlarna, vilka föreningar äro i stånd att sälja stora partier spannmål direkt till kvarnarna. En nödvändig betingelse för sådana föreningars bildande och framgång är emellertid, att föreningarna vid vissa tidpunkter kunna bedriva någon export. Och härför är systemet med utførselbevis en oundgänglig förutsättning.

Då det enligt samstämmiga vittnesbörd av spannmålshandelns män icke möter några svårigheter att sälja väl bärgad svensk brödsäd till andra länder, såsom Danmark, Norge, Finland, England, Holland och Belgien och därför erhålla gällande världsmarknadspris så måste, om lämpliga anordningar träffas för att giva utførselbevisen fullt saluvärde, dessas inverkan på de svenska spannmålspriserna bliva lika med tullen minus frakt och handelsomkostnaderna för den exporterade spannmålen, vilka torde växla mellan kronor 1:25 och kronor 2:— pr 100 kg., samt den provision, som kan betingas vid utførselbevisens försäljning, och som kan antagas uppgå till c:a 20 öre. Under sådana förhållanden skulle utførselbevisens inverkan på de svenska spannmålspriserna bliva en höjning över cif-priserna med kronor 1:50 till kronor 2:25 pr 100 kg. Med beaktande härav är det tydligt, att under förliden höst utførselbevisen skulle varit av stor betydelse för lantmännen. Om utførselbevisen gälla för tullfri införsel jämväl av mjöl och bevisen sålunda kunna köpas av mjölimportörer, kan man med visshet räkna med att utførselbevisens saluvärde icke komme att understiga kronor 3:50 pr 100 kg.

Det synes oss vara en mycket rimlig begäran, att det skydd, som en gång tillmätts jordbruket, men som av särskilda förhållanden försvagats, genom lämplig åtgärd av statsmakterna förlänas den verkningskraft, som det hade före världskriget. Den framställning, som nu av oss göres att genom utførselbevis förläna något högre grad av effektivitet åt spannmålstullen, borde därför rättvisligen icke möta något motstånd från icke jordbruksidkande delar av befolkningen.

Uti särskilda till Kungl. Maj:t ingivna framställningar hava flera av hushållningssällskapens förvaltningsutskott, hushållningssällskapens ombudsmöte samt Sveriges Allmänna Lantbrukssällskap anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes för riksdagen framlägga proposition om utførselbevis för spannmål. Då, enligt vad som nu meddelas, Kungl. Maj:t beslutit lämna dessa framställningar utan avseende, se vi oss nödsakade att på detta sätt underställa frågan riksdagens prövning och få för den skull hemställa,

att riksdagen behagade antaga det såsom bilaga
A. till denna motion fogade förslaget till förordning
angående utførselbevis för vete och råg.

Stockholm den 18 januari 1926.

Anders Elisson.

Alexander Nilsson.

K. G. Westman.

Oscar Ericson.

Ernst Svenson.

L. G. Bodin.

Petrus Nilsson.

Karl Andersson.

Joh. Johansson.

Friggeråker.

FÖRSLAG

till

förordning angående utförselbevis för råg och vete.

Härigenom förordnas som följer:

§ 1.

Den, som av omalen råg eller omalet vete, varöver han utan hinder av tullverket kan inom riket fritt föfoga, på en gång till utförsel angiver och med en och samma lägenhet sjöledes eller på järnväg utför sammanlagt eller av någotdera slaget minst 500 kilogram, äger, såvida den utförda varan skälig kan anses marknadsgill, av vederbörande tullmyndighet erhålla bevis om utförseln, med angivande tillika av det tullbelopp, som skolat utgå vid införsel av sådan vara till enahanda myckenhet.

Utförsel till svensk frihamn berättigar icke till erhållande av utförselbevis.

§ 2.

Innehavare av utförselbevis vare berättigad att, inom sex månader från det angivningen till utförsel ägt rum, mot bevisets återställande

antingen utan tullavgifts erläggande införa omalen eller malen råg eller omalet eller malet vete till så stor myckenhet, att den tull, som enligt tulltaxan skolat därå belöpa, är lika med det i utförselbeviset angivna tullbeloppet,

eller, i den mån för varor, som nu sagts, inom förenämnda tid av sex månader influtna tullavgifter, efter avdrag av två procent, därtill lämna tillgång, hos generaltullstyrelsen utbekomma sagda belopp med avdrag av två procent.

§ 3.

Av Konungen meddelas närmare föreskrifter rörande utfärdande av utförselbevis samt författningens tillämpning i övrigt.

Denna förordning träder i kraft den 1 augusti 1926 och gäller till och med den 31 juli 1928.